

Marian Paździor

Konferencja przedstawicieli
Prowincji Republiki Federalnej
Niemiec - ds. Ochrony Zabytków oraz
Instytutu Ochrony Zabytków
Niemieckiej Republiki
Demokratycznej, Wartburg 1-2
marca 1990 r.

Ochrona Zabytków 43/4 (171), 232-233

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

— *Badania naukowe w dziedzinie konserwacji zabytków. Z prac Komisji IV* [wersja rosyjska]. Warszawa 1987.

— *Materiały z narady Komisji VIII ds. Konserwacji Drewna — Nidzica 1985 r.* [wersja rosyjska]. Warszawa 1986.

— *Materiały z narady Komisji X — Organizacja i Ekonomika Przedsiębiorstw Konserwatorskich — Gdańsk 1980* [wersja rosyjska]. Warszawa 1981.

— *Materiały z narady Komisji X — Organizacja i Ekonomika Przedsiębiorstw Konserwatorskich — Radziejowice 1981 r.* [wersja rosyjska]. Warszawa 1982.

— *Materiały z narady Komisji X — Organizacja i Ekonomika Przedsiębiorstw Konserwatorskich — Morawy 1983 r.* [wersja rosyjska]. Warszawa 1985.

— *Materiały z narady Komisji X — Organizacja i Ekonomika Przedsiębiorstw Konserwatorskich — Sopot 1984 r.* [wersja rosyjska]. Warszawa 1985.

— *Materiały z narady Komisji XI — Informacja, Popularyzacja i Turystyka w Ochronie Zabytków — Kazimierz Dolny 1983 r.* [wersja rosyjska]. Warszawa 1985.

— *Materiały z narady Komisji XI — Informacja, Popularyzacja i Turystyka w Ochronie Zabytków — Toruń 1984 r.* [wersja rosyjska]. Warszawa 1985.

— *Materiały z narady Komisji XIII ds. Konserwacji Zabytków Archeologicznych — Kraków-Mogilany-Kalisz 1986 r.* [wersja rosyjska]. Warszawa 1987.

Informacja o działalności Grupy Roboczej

— *O działalności polskiej komisji problemowych* [wersja polska i rosyjska]. Warszawa 1981.

— *Informacja o działalności Grupy Roboczej w latach 1978-1982* [wersja polska, rosyjska i niemiecka]. Warszawa 1983

— *Z działalności Grupy Roboczej w latach 1978-1986* [wersja polska]. Warszawa 1988.

— *Z działalności Grupy Roboczej w I półroczu 1983 r.* [wersja polska i rosyjska]. Warszawa 1984.

— *Z działalności Grupy Roboczej w 1983 r.* [wersja polska, rosyjska i hiszpańska]. Warszawa 1983.

— *Biuletyn Grupy Roboczej nr 1* [wersja polska i rosyjska]. Warszawa 1986.

— *Plan pracy Grupy Roboczej na lata 1986-1990* [wersja polska i rosyjska]. Warszawa 1986

— *Informacja o działalności Grupy Roboczej w latach 1987-1989* [wersja polska]. Warszawa 1989.

Opracowania. Bibliografie

— *Bibliografia wydawnictw o ochronie zabytków w CSRS za 1979 r. i ZSRR za lata 1979-1980* [wersja rosyjska]. Warszawa 1982.

— *Bibliografia literatury z dziedziny ochrony zabytków w CSRS za 1980 r.* [wersja rosyjska]. Warszawa 1982.

— *Bibliografia literatury z dziedziny ochrony zabytków w Czechach w 1981 r. i na Słowacji w latach 1981-1982* [wersja rosyjska]. Warszawa 1983.

Zagadnienia prawne

— *Akty prawne o ochronie dóbr kultury w krajach socjalistycznych, tom I-II* [wersja rosyjska]. Warszawa 1981.

— *Prawne formy ochrony historycznych zespołów miejskich w krajach socjalistycznych* [wersja rosyjska i niemiecka]. Warszawa 1985.

— T. Jaworski, *Polskie akty wykonawcze do ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach* [wersja polska]. Warszawa 1986.

— *Ustawa Czeskiej Rady Narodowej z dnia 30 marca 1987 roku o opiece nad zabytkami* [wersja polska]. Przekład i opracowanie J. Pruszyński. Warszawa 1988.

— J. Pruszyński, *Ochrona zabytków na Kubie — przepisy prawne* [wersja polska]. Warszawa 1990.

Konserwacja zabytków

— J. Kehl, *Wykaz środków i preparatów chemicznych stosowanych przy*

konserwacji zabytków [wersja polska]. Warszawa 1986.

— *Konserwacja tkanin zabytkowych* [referaty w językach oryginalnych]. Warszawa 1988.

Różne

— *Zabezpieczenie muzeów przed kradzieżą (urządzenia zabezpieczające w CSRS i Polsce)* [wersja polska]. Warszawa 1981.

— J. Świeczyński, *Środki i sposoby wykluczania przestępstw przeciwko dobrom kultury* [wersja polska i rosyjska]. Warszawa 1985.

— *Wykorzystanie zabytków w ruchu turystycznym — Frombork 1985 r.* [wersja rosyjska]. Warszawa 1986.

— *Międzynarodowa Pracownia Urbanistyczna — Jihlava 1984 r.* [wersja angielska i niemiecka]. Warszawa 1986.

— E. Wanot, *Przegląd aktualnych opracowań Pracowni Dokumentacji Fotogrametrycznej PKZ Oddział Konserwacji Architektury Monumentalnej* [wersja polska]. Warszawa 1989.

— *Katalog prac z Plenarów Kowalstwa Tradycyjnego w Pszczynie* [wersja polska]. Warszawa 1983.

Wydawnictwa Grupy Roboczej opublikowane poza Sekretariatem Generalnym Grupy Roboczej

1. *Vegyianyagok a mútárgyvédelemben. Chemicals in the protection of museum objects.* Budapest 1980.

2. O. Jankovec, *Postup plánovité regenerace historického jádra Památkové rezervace Tábor.* Praha 1981.

3. M. Baše, *Základní předpoklady regenerace centrálních částí měst historického původu.* Praha 1982.

4. J. Hruza, A. Doležel, H. Černá, *Prostorová kompozice Prahy — zásady a pracovní metody.* Praha 1983.

5. *Metodika průzkumů historických měst socialistických států z hlediska památkové péče.* Praha 1985.

KONFERENCJA PRZEDSTAWICIELI PROWINCJI REPUBLIKI FEDERALNEJ NIEMIEC — DS. OCHRONY ZABYTKÓW ORAZ INSTYTUTU OCHRONY ZABYTKÓW NIEMIECKIEJ REPUBLIKI DEMOKRATYCZNEJ, WARTBURG 1-2 MARCA 1990 r. ¹

Na konferencji poruszono wiele spraw istotnych dla ochrony zabytków w nowej sytuacji politycznej Niemiec. Omówiono przede wszystkim różne rodzaje pomocy, z materialną włącznie, dla NRD na ochronę zabytków. Uznano, że należy przeznaczyć określone środki na ratowanie zabytkowych miast, zwłaszcza przy ich sanacji. Nadzór powinny sprawować państwowe służby konserwatorskie. Rozważano również sprawę przyszłej organizacji służb ochrony zabytków.

Wskazano na konieczność przywrócenia na terenie NRD dawnej struktury administracyjnej, tj. podziału na prowincje². Uczestnicy konferencji doszli do wniosku, że przywrócenie dawnej struktury nie powinno nastęrczać trudności — wystarczy przemianować dotychczasowe stanowiska na wzór dawnych, obowiązujących w prowincjach.

Reguły i zasady, obowiązujące w międzynarodowych działaniach na rzecz ochrony zabytków, powinny być także respektowane w zjednoczonych Niemczech.

Stwierdzenie to posłużyło do przyjęcia ustaleń, które będą obowiązywać we wszystkich prowincjach zjednoczonych Niemiec.

Ustalenie zawarte w artykule 150 ustawy weimarskiej „zabytki sztuki, historii i natury, jak i krajobrazu podlegają ochronie Państwa, która to ochrona jest jego powinnością”, przyjęły w swych ustawach prowincje Baden-Württemberg, Bawaria, Hesja, Nordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz i Saarland. Będzie ono również obowiązywało przyszłe, odtworzone prowincje w NRD. Zobowiązano także wszystkie gminy do respektowania przepisów o ochronie zabytków. W zjednoczonych Niemczech ochrona środowiska i ochrona zabytków będą traktowane łącznie.

Określenie ochrony prawnej, wymaganej dla nieruchomego lub ruchomego zabytku bądź innej starożytności — powinno być tak szerokie, aby obejmowało dzieła budowlane ważne dla miejscowego środowiska.”. Jest to cytat z referatu barona von Biegeleben, twórcy prawa o ochronie zabytków dla Hesji z 1902 r. wygło-

¹ Konferencja ta została zorganizowana 25 lat po zerwaniu współpracy w zakresie ochrony zabytków przez obydwa kraje. Relację z niej przygotowano na podstawie publikacji: *Konferenz der Landesdenkmalpflege der Bundesrepublik Deutschland und des Instituts für Denkmalpflege der Deutschen Demokratischen Republik*. Wartburg, 1-2 Marz 1990 — zamieszczonej w „Kunstchronik”, Heft 4, April 1990 herausgegeben vom Zentralinstitut für Kunstgeschichte in München.

² Prowincja — tutaj na oznaczenie terytorium (das Land). Termin bardziej odpowiedni niż „kraj” lub „kraina”.

zonego na pierwszym zjeździe ochrony zabytków w Dreźnie 1900 r.

Przyjęto ważne ustalenia, że podział czy klasyfikacja zabytków według ich wartości na kategorie jest niedopuszczalny. Współczesna definicja zabytku musi obejmować historyczne zespoły miejskie, historyczne założenia ogrodowe i parkowe, zabytki techniki i przemysłu. Musi również uwzględniać założenia zabytkowego budownictwa łącznie z jego wyposażeniem, jak również zabytki ruchome, wykopaliska i rezerwy archeologiczne. Wpisanie zabytku kultury na listę zabytków lub do księgi zabytków następuje wyłącznie na podstawie fachowych i naukowych kryteriów, które mogą być zrewidowane przez naczelny organ administracji państwowej. Organ ten z ważnych powodów może również polecić wpisanie obiektu na listę zabytków. Skreślenie z listy należy do naczelnego organu.

Zabytki kultury mogą być objęte ochroną prawną bez względu na to, kto jest ich właścicielem — urzędy lub instytucje, zarządy zamków, gminy, kościoły, fundacje i inne osoby prawne i fizyczne.

Ochronę zabytków w poszczególnych prowincjach organizują państwowe służby administracyjne oraz fachowe, naukowe. Władzami ochrony zabytków niższego szczebla mogą być władze okręgów w prowincjach i miastach, wyższego — ministerstwo. Fachowe i naukowe organy urzędowe powinny być podporządkowane zwierzchniej władzy prowincji. Muszą być one merytorycznie niezależne.

Do najważniejszych zadań organów fachowych ds. zabytków należy prowadzenie badań i systematyczna inwentaryzacja zasobów dóbr kultury, opracowanie wniosków i wskazań konserwatorskich, koniecznych do podejmowania decyzji przez organa służb administracyjnych ochrony zabytków. Do zadań tychże organów należy również ochrona zabytków archeologicznych. Nie przewidu-

je się utrzymywania własnych pracowni konserwatorskich.

W zjednoczonych Niemczech obowiązować będzie „zjednoczenie ochrony zabytków wszystkich prowincji” w ramach jedności kultur zjednoczonej — w przyszłości — Europy. Berliński Instytut Ochrony Zabytków może stać się w przyszłości centralnym instytutem ds. badań naukowych (m.in. opracowywanie podręcznika Dehio, Corpus Vitrearum Medii Aevi, Meydenbauer-Archiv, Mes-sbildstelle).

Właściciele zabytków i wszyscy zobowiązani do należytego utrzymania zabytków będą zobowiązani — zgodnie z ustawą o ochronie zabytków własnej prowincji — do respektowania wymagań odnoszących się do zabytków kultury, do troski o nie.

Państwo i władze komunalne powinny wydzielić odpowiednie środki finansowe, które utworzą fundusz interwencyjny służący ochronie zabytków. Z tego funduszu będą też wypłacane odszkodowania.

Konieczne jest utrzymanie zagrożonych, historycznych ośrodków staromiejskich na terenie NRD. W tym celu niezbędne jest przeznaczenie odpowiednich środków finansowych — w ramach odbudowy miast — na prowadzenie prac przy budynkach zabytkowych. To samo odnosi się do zabytkowych miast na prowincji. Inwestorzy będą mogli korzystać z ulg podatkowych. Przyjęto, że dalsze uzgodnienia w tym zakresie powinny uwzględniać ustalenia opracowane i przyjęte na omawianej konferencji.

Z ramienia Instytutu Ochrony Zabytków NRD ustalenia podpisał dr Peter Goralczyk — generalny konserwator zabytków, z ramienia Republiki Federalnej Niemiec — prof. dr Hans-Herbert Moller, przedstawiciel Zjednoczenia Ochrony Zabytków wszystkich prowincji.

K. Malinowski w artykule pt. *Nowa ustawa o ochronie zabytków w Niemieckiej*

Republice Demokratycznej, z 27 VI 1975 r.³⁾ podaje zasadnicze cele, którym miała ona służyć: „zabytkom niemieckiego ruchu międzynarodowego, robotniczego, antyfaszystowskiego ruchu oporu i historii NRD ma się nadać szczególne znaczenie, tak aby mogły one przyczynić się do zrealizowania idei socjalistycznego patriotyzmu i proletariackiego internacjonalizmu.” Określono wówczas w ten sposób definicję zabytku: „zabytkami w rozumieniu tego prawa są przedmioty świadectwa politycznego, kulturalnego i ekonomicznego rozwoju, które z uwagi na ich znaczenie historyczne, artystyczne albo naukowe zostały w interesie socjalistycznego społeczeństwa uznane za zabytki przez właściwe organy państwa.”

Ustalenia przyjęte w Weimarze nie zawierają politycznych akcentów. Stwierdzono, że należy chronić dobra kultury jako dorobek i świadectwo kultury różnych społeczeństw.

Na konferencji opowiedziano się za zewraniem z kategoriami i klasyfikacją zabytków. Określony obiekt jest albo nie jest zabytkiem. Nie ma bowiem „lepszycy” i „gorszy” zabytków.

Niestety, pokutuje to jeszcze u nas, a zwłaszcza w środkach masowego przekazu. A przecież podział na grupy został zniesiony w Polsce w 1978 r.

maj 1990 r.

Marian Paździor

³⁾ K. Malinowski, *Nowa ustawa o ochronie zabytków w Niemieckiej Republice Demokratycznej*, „Ochrona Zabytków” 1976, nr 3; por. także: M. Paździor, *Konserwacja zabytków architektury w Turynii (1945-1965)*, „Ochrona Zabytków” 1966, nr 2, ss. 92-99; W. Kalinowski *Kolokwium regionalne ICOMOS Komitetu Narodowego NRD*, „Ochrona Zabytków” 1975, nr 1, ss. 71-73; tenże, *Konferencja na temat problemów „rekonstrukcji” małych i średnich miast w NRD*, „Ochrona Zabytków” 1976, nr 1, ss. 65-66; W. Korzeniewski, *Problemy modernizacji starej substancji mieszkaniowej na przykładach Götterborga, Berlina Zachodniego i NRD w końcu lat siedemdziesiątych*, „Ochrona Zabytków” 1983, nr 3-4, ss. 174-178.

HISTORYCZNE MIASTO HOI AN. MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM W WIETNAMIE

Miasto Hoi An położone jest niecałe 20 kilometrów na południowy wschód od Da Nang, stolicy prowincji w Wietnamie Południowym, u ujścia rzeki Thu Bon do Morza Południowochińskiego. Jego historyczny rodowód sięga okresu wczesnego królestwa Czamów (IV-VI w.n.e.), kiedy pełniło ono funkcję głównego portu morskiego potężnego wówczas królestwa. Ten okres znany jest jednak z dokumentów sąsiednich ludów i z relikwów archeologicznych.

Przedmiotem zainteresowania współczesnej nauki, władz i konserwatorów zabytków jest struktura osadnicza i port wykształcone w wieku XV, gdy miasto pod nazwą Faifo stanowiło główne centrum morskiego handlu Wietnamu. Dyspozycja przestrzenną miasta i portu wykształciła się wówczas wzdłuż rzeki, która niosąc masy mułu powoli odsuwała brzeg morza. Rozplanowanie ciągów ko-

munikacyjnych, nabrzeży, zabudowa działek mieszkalnych sięgają tego czasu. Późniejsze nieuniknione przekształcenia w nader skromnym stopniu wpłynęły na charakter historycznej części miasta. W XVII w. kwitło tu życie holenderskiej Kompanii Wschodnioindyjskiej. Liczni kupcy chińscy, japońscy, z rejonu wysp indonezyjskich czy Filipin zasiedlali całe obszary miasta, choć dominowała ludność wietnamska. Każda z nacji wniosła elementy własnych tradycji kulturowych, zwyczajów i technik budowlanych. Zachowały się one w zabudowie ponad 500 działek mieszkalnych. Zahamowanie rozwoju tego ośrodka w wieku XIX, także i naszym wieku niezbyt sprzyjającym Hoi An, utrwaliły tradycyjne struktury przestrzenne, socjalne i produkcyjne. Znaczną część 70-tysięcznej ludności Hoi An mieszka poza strefą historyczną. Począwszy od 1982 r. zespoły specjalis-

tów Centrum Projektowania i Konserwacji Zabytków z Hanoi (określane w Polsce jako wietnamskie PKZ) rozpoczęły prace badawcze. Współpracuje z tymi ekipami zespół polskich konserwatorów kierowany przez arch. Kazimierza Kwiatkowskiego z lubelskiego oddziału PP Pracownice Konserwacji Zabytków. W 1985 r. odbyła się pierwsza konferencja poświęcona tematyce Hoi An. Miała ona charakter narodowy, a jej następstwem było wpisanie całej strefy historycznej do rejestru narodowego. Nastąpiła intensyfikacja badań, opracowywania ekspertyz, pomiarów itp. Podjął prace naukowo-badawcze także Departament Muzeów i Konserwacji Zabytków Ministerstwa Kultury w Hanoi. Po pięciu latach pracy, w ostatnim okresie koordynowanej ze stroną japońską, zorganizowano międzynarodowe sympozjum w Da Nang. Około 40 zagranicz-